

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ΕΤΟΣ Κ'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, 7 ΜΑΡΤΙΟΥ 1900

ΑΡΙΘ. 14

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- † 'Ο (πρόεδρος)
† 'Ο Μέγας Πρωτοσύγκελλος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† 'Ο 'Αρχιεπ. τῆς 'Ι. Συνόδου ΦΩΤΙΟΣ (ταμίας)
† 'Ο Μέγας 'Αρχιδιάκονος ΔΑΥΡΕΝΤΙΟΣ
ΧΡ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ (γραμματεὺς)

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὄθωμαν. κράτος μετρίτια ἀργ. 8
διὰ τὸν κατώτερον κλῆρον καὶ τοὺς δημοδιδασκ. 3
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φράγκα χρυσᾷ 28
ἑξαμηνιαία τὰ ἡμῖν
Ἡ Συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται τὴν 1 'Ιανουαρίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικά χρονικά — Λόγος τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρρασκευῇ ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ Μ. Πρωτοσυγγέλλου Χρυσοστόμου — Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου· περὶ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

— Ἐπισκέψεις. — Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ ἁγίου Πάσχα, κατὰ τοὺς καθολικοὺς, ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος Χρυσόστομος ἐν συνοδίᾳ τοῦ κ. Ἰωάννου Τανταλίδου, Διευθυντοῦ τοῦ Α' Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ἀνελθὼν τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ εἰς Πέραν ἐπεσκέψατο ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Π. τοὺς ἐξοχωτάτους πρεσβευτὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, τὴν Α. Σ. τὸν ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπον τοῦ Πάπᾳ Βονέτην, τὸν βοηθὸν διευθυντὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς Τραπεζίης κ. Γ. Ὁδουκῶ, καὶ τὸν διευθυντὴν τῆς Λυωνικῆς Πιστώσεως κ. Βλανσενέ.

Αὐθημερὸν ἡ Α. Πανοσιολογιότης ἀντεπεσκέψατο καὶ τὸν ἐπιτετραμμένον τῆς σερβικῆς Πρεσβείας κ. Πέτροβιτς.

— Πατριαρχικαὶ προσήσεις. — Τῷ ἄρτι ἐκ τῆς Ἑσπερίας εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἐπανακάμψαντι ἐριτίμῳ ὁμογενεὶ τραπεζίτῃ Παύλῳ Στεφάνοβιτς Σκυλίτση ἡ Α. Θ. Παναγιότης διεδίδασκε τὰς ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει πατριαρχικὰς αὐτοῦ προσήσεις καὶ εὐχὰς τῷ παρελθόντι Σαββάτῳ διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγγέλλου Χρυσοστόμου.

Τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ ἡ Α. Πανοσιολογιότης ἐν συνοδίᾳ τοῦ ἱ. Δ. Τανταλίδου Διευθυντοῦ τοῦ Α' Πατριαρχικοῦ Γραφείου ἠύξατο τῇ Α. Ε. τῷ ἐνταῦθα πρεσβευτῇ τῆς Ρωσίας Ζηνοβιεύ, προσωρινῶς εἰς Ρωσίαν ἀπελθόντι, τὸ κατευόδιον ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Αὐθημερὸν ἡ Α. πανοσιολ. ὁ Μ. 'Αρχιδιάκονος Λαυρέντιος ἀνελθὼν εἰς Πέραν διηρμήνευσεν τὰς πατριαρχικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῇ Α. Ε. τῷ Θεοδώρῳ ἐφέντῃ Πηπαδοπούλῳ, μουσβίνῃ τοῦ νομοῦ 'Αδριανουπόλεως, ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ἀφίξει αὐτοῦ.

— Χειροτομία ἱερέως. — Τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ ἐν τῷ ἐν Πέραν ἱερῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας ἐγένετο ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ διακόνου Γενναδίου Θεμελὶ ἱερουργούντος ἐν μέσῳ πολυπληθεστάτου εὐσεβοῦς ἐκκλησιασματος τῆς Α. Σ. τοῦ ἐκ τῶν συνοδικῶν μητροπολίτου Βερροίας Κωνσταντίου.

— Διακομὴ ἐλεῶν. — Ὁρίσθη ὑπὸ τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου ἰδιαίτερη Ἐπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Μερωνείας Ἰωακείμ, τοῦ κ. Ἰωάννου Μαμηπούλου καὶ τοῦ Β' γραμματέως τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου Ἀλκ. Μκυρῆκη ἐναδικαίμῃ τὰ εἰθισμένα ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ ἁγίου Πάσχα ἐλεῖν.

Ἐλλείψει χώρου παρελείφθησαν σήμερον τὰ χρονικά περὶ «μεγάλῃς δωρεᾶς Μαρασλῇ εἰς τὴν Π. Ἀστικὴν Σχολὴν» περὶ τῆς ἀπογομῆς πτυχίων τοῦ ἐν Πέραν Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου καὶ ἡ πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος περὶ τοῦ Μ. Ὁρολογίου.

ΛΟΓΟΣ

ΤΗ ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ

ὑπὸ τοῦ

Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΛΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

«Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομέν σοι».

Ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἐκκλησίας, Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ λοιποὶ ἁ-

γαπητοὶ ἀδελφοί, σήμερον εἶνε ὁ σταυρὸς καὶ τὰ πάθη τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ. Καὶ τελούμεν ἡμεῖς σήμερον ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐπηγγελμένης ἐκείνης τοῦ Γολγοθᾶ θυσίας, ἣτις κατέπαυσε πάσας τὰς νομικὰς καὶ τὰς λοιπὰς τῆς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου πορευομένης ἀνθρωπότητος θυσίας, καὶ ἐκαθάρισε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ βδελύγματος τῆς αἱματοχυσίας ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς καὶ ἠνέωξε τὰς κεκλεισμένας διὰ τὴν πῶσιν τῶν πρωτοπλάστων θύρας τοῦ Παραδείσου. Καὶ ἵνα τὴν σοβαρὰν ταύτην ὑπόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας μελετήσωμεν καὶ αἰσθανθῶμεν βαθύτερον, δεῦτε, Παναγιώτατε Δέσποτα, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψωθῶμεν ὑπεράνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ πεποτισμένου διὰ τοῦ θεανδρικοῦ αἵματος φρικτοῦ Γολγοθᾶ, καὶ παραστῶμεν θεαταὶ τοῦ φρικώδους καὶ αἱματηροῦ θεάματος τοῦ παγκοσμίου ἰλασμοῦ, ὃν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ ἐτέλεσε τὸ μέγα καὶ αἰώνιον θῦμα, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, ὑπὲρ τῆς ἀμαρτωλῆς καὶ κατακρίτου ἀνθρωπότητος. Ἐκεῖ, ἀδελφοί μου, θὰ αἰσθανθῆτε ὅλον τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν, καὶ ὅλον τὸ βάθος τῆς σαπρίας καὶ τῆς μοχθηρίας τοῦ πλάσματος πρὸς τὸν πλάστην. Ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἀκούεται μεθ' ὅλου τοῦ ἀπαισίου αὐτοῦ κτύπου ὁ φοβερὸς σφιγμὸς τῆς ἀνθρωποκτονίας ἀμαρτίας, καὶ ἐκεῖ θὰ ἀναμετρήσῃτε ὅλον τὸ ἀθεώρητον χάος τῆς μεγάλης καὶ ἀνιάτου πληγῆς τῆς πεπτωκυίας ἀνθρωπότητος. Ἐκεῖ κορυφούται ὅλον τὸ μυστήριον ἀπασῶν τῶν δυστυχιῶν, τῶν πληγῶν καὶ τῶν αἰσχῶν τῆς κολαζομένης ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ ἐκεῖ συγκορυφούται ἅμα καὶ ὅλος ὁ ὑπερβάλλων πλοῦτος τῆς σοφίας καὶ ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἰάθη τὸ μέγα τραῦμα, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐφθειρε τὴν ἰδίαν φύσιν ἀποσπάσας καὶ ἀπομακρύνας ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος φέρων παρέδωκεν ἑαυτὸν εἰς τὰς ὁρμὰς ἐκείνας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ αἶσχος ἡμῶν, καὶ τῶν ὁποίων ἐπαξία ἀνταμοιβὴ ὑπῆρξεν ὁ θάνατος. Ἐκεῖ δὲν ἀναγινώσκεται μόνον ἡ θλιβερά σελὶς τῆς πτώσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκεῖ πρὸ παντὸς ἀνταυγάζει δευτέρα φαεινὴ καὶ οὐρανία σελὶς ἢ τοῦ ἰλασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὁ οὐρανὸς ἔκλινε πρὸς τὴν γῆν καὶ ἡ καταλλαγὴ τῶν οὐρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια

ἐγένετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Θεανθρώπου ἐβάφη ὁ κάλαμος, ὅστις ὑπέγραψε τὴν εἰρήνην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ ἰδοὺ λοιπόν, ὁ λόγος, Παναγιώτατε Δέσποτα, διατί δὲν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀκριβῶς διότι εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο δὲν καταβαίνει διότι ἦλθε νὰ πληρώσῃ τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ πατρός, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ἴδιος ἔλεγεν, «ὅτι οὐκ ἔστι θέλημα παρὰ τῷ πατρί μου ἵνα ἀπόληται καὶ εἰς τῶν μικρῶν τούτων», διὰ τοῦτο κρέμαται ἐκουσίως ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀκριβῶς, διότι εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν τῇ ἱερωτέρᾳ στιγμῇ τῆς θείας καὶ σωτηριώδους αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἀκριβῶς διότι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔχει πληρεστάτην καὶ τελειοτάτην τὴν συναίσθησιν διατί ὁ Θεὸς «ἐθνσίαν καὶ προσφορὰν πλεον παρὰ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠθέλησε, σῶμα δὲ καὶ σάρκα κατηρτίσατο τὸν προαιώνιον καὶ συνάναρχον αὐτοῦ λόγον», διὰ τοῦτο ἀγογγύστως ὑπομένει τὰς ὀδύνας τοῦ σταυροῦ, καὶ δὲν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἐκπνέει ἐκεῖ ὡς ὁ ἔσχατος τῶν κακούργων, εὐχαριστημένος μολατὰντα κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα, διότι οὕτως ἐτέλεσε τὴν προαιώνιον τοῦ Θεοῦ βουλὴν καὶ κατέπαυσε ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς τὰς θυσίας καὶ τὰς αἱματοχυσίας ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἠνάγκασεν ὅλον τὸν κόσμον νὰ πέσῃ πρηνὴς πρὸ σταυροῦ καὶ ὡς ὁ ἐκατόνταρχος ν' ἀνακράξῃ «ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος». Μόνον εἰς ἓνα Θεάνθρωπον ἀπέκειτο τόσα νὰ πάθῃ καὶ οὕτως ν' ἀποθάνῃ καὶ νὰ νικήσῃ διὰ τοῦ θανάτου τὸν θάνατον, καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ νὰ σκυλεύσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἄδου, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις νὰ δοξασθῇ διὰ τῶν στοιχείων καὶ τῶν μέσων τῆς πλεον εὐτελοῦς ἀδοξίας, καὶ ν' ἀνακηρυχθῇ Θεός, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν πᾶς ἄλλος θὰ ἐμυκτηρίζετο καὶ θὰ ἐθάπτετο ὑπὸ τὸν βαθὺν περίγελων καὶ τὴν χλεύην καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ κόσμου. Καὶ ἰδοὺ ὁποῖον σήμερον ἔσται τὸ θέμα τοῦ λόγου μου. Ἴδου ὁποῖαν ἔχει σήμερον θλιβεράν ὑπόθεσιν ἡ Ἐκκλησία. Καὶ ἵνα τὴν θλιβεράν ταύτην ἐρμηνεύσω ὑπόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο μυστήριον τῶν αἱματοχυσιῶν πῶς καὶ διατί διετάχθησαν, καὶ πῶς καὶ διατί κατηργήθησαν διὰ τῆς θυσίας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεανθρώπου, χαρίσατέ μοι παρακαλῶ τὴν εὐμενὴ καὶ ἀδελφικὴν ὑμῶν προσοχὴν καὶ ἀκρόασιν.

Πτώσις καὶ ἀποκατάστασις, ἀμαρτία καὶ

ἐξιλασμός, καταδίκη καὶ ἐξαγόρασις, εἶνε Παναγιώτατε Δέσποτα, οἱ δύο πόλοι περὶ οὓς στρέφεται ὅλον τὸ μυστήριον τοῦτο τοῦ θανάτου ἐνὸς Θεανθρώπου. Ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου ἀπ' ἀρχῆς τῆς δημιουργίας οὐδὲν ἄλλο κυρίως εἶνε εἰμὴ διήγησις τῶν ἀνθρωπίνων δυστυχιῶν καὶ ἐγκλημάτων, ἅτινα μόνον ὅταν φωτισθῶσι διὰ τῶν ἀκτίνων, αἰτίνες ἐκπέμπονται καὶ ἀκτινοβολοῦσιν ἐκ τοῦ Σταυροῦ, εὐρίσκουσι τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς των καὶ τὸ μέσον τῆς καταστροφῆς των. Τὸ μέγα αἰνίγμα τοῦ κακοῦ, ὅπερ μεθερμηνεύμενον εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς θρησκείας σημαίνει τὴν πτώσιν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐτάραξεν ὅλην τὴν ἀρχαιότητα, καὶ τὸ ὁποῖον ἔμεινεν καὶ μένει ὡς σφίγξ καθημένη παρὰ τὴν θύραν τῆς φιλοσοφίας καὶ καταβιβρώσκει πάντας τοὺς ἀδυνατοῦντας νὰ εὕρωσι τὴν ἀρχὴν τῆς προελεύσεως εἰς τὸ μέσον τῆς ἀναιρέσεώς του, τὸ μέγα τοῦτο παγκόσμιον αἰνίγμα, μόνον τὸ ἐκ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐκ τοῦ Γολγοθᾶ ἐξερχόμενον φῶς δύναται νὰ φωτίσῃ καὶ λύσῃ ἐπαρκῶς καὶ κατὰ τρόπον ὥστε μηδεὶς νὰ ζητῇ τίποτε περισσότερον. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν ἐπεφυλάσσετο ἡ δόξα αὕτη νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον περὶ τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδιαφέροντος ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα τούτου ζητήματος, καὶ ἄνευ Γολγοθᾶ, ὅστις εἶνε ἡ ἀποκατάσπασις τῆς πτώσεως, καὶ ἡ ἐξαγόρασις τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, θλιβερός καὶ ἀπαίσσιος θὰ ἦτο ὁ κλῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ὁ ἐκπεσὼν ἄνθρωπος ἐστράφη εἰς ἑαυτὸν καὶ εἶδε τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ γύμνωσιν, ἣν ἐζήτησε ῥάπτιον φύλλα συκῆς νὰ καλύψῃ, καὶ ἠσθάνθη τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἠθικὴν σήψιν καὶ ἀθλιότητα, κατελήφθη ὑπὸ φρίκης καὶ σκοτοδίνης, καὶ φοβούμενος τὰς μάστιγας τῆς θείας δικαιοσύνης ἔφυγε μακρὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ περιεπλανήθη εἰς ὅλας τὰς ἀδιεξόδους τοῦ ψεύδους καὶ τῆς πλάνης, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀθλιότητος· ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσε τὸν Θεόν, καὶ τότε ἐθεοποίησεν ὅλας τὰς κακίας καὶ τὰ πάθη του καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ κτήνη καὶ τὰ ζῶα τῆς γῆς· καὶ τὸ πᾶν δι' αὐτὸν ἦτο Θεός, πλην τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐκτοτε ἀδύνατον πρᾶγμα κατέστη πλέον διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ εὕρῃ τὸν ἀπολεσθέντα Θεόν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀδύνατον νὰ ὑψωθῇ καὶ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἀπείρου καὶ ἀναμαρτήτου Θεοῦ. Ἀλλ' ἂν ἀδύνατον ἀπεδείχθη διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ φθάσῃ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων

εἰς τὸν Θεόν, μήπως ἡ ἀδυναμία αὕτη καὶ ἡ ἀνικανότης τοῦ ἀνθρώπου ἀφήρῃ καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ καταβῇ αὐτὸς μέχρι τοῦ ἐκπεσόντος ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον ν' ἀνυψώσῃ αὐτὸς τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Θεοῦ; Τί; ἀδύνατον κρίνεται νὰ λάβῃ ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων δούλους καὶ καταδίκους ὡς ἡμᾶς καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ νὰ νύοθετήσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς μετόχους τῆς αἰωνίου βασιλείας του; Αὐτός, ὅστις ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ἐποίμανεν ὅλα τὰ ἔθνη καὶ τὰς φυλὰς τῆς γῆς, ὅστις διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐξήλειψε πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, αὐτὸς ὅστις μόνος ἐγνώρισε καὶ εἶπεν ὅτι ἔγκειται ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς δὲν θὰ ἐλάμβανεν ἐπὶ τέλους πρόνοιαν τινα σωτηριώδη καὶ περὶ τοῦ πλάσματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἠγάπησε τὰ πάντα ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον τρέχον καὶ ζητοῦν τὸν Θεὸν ἐνηγκαλίσθη ὅλας τὰς ψευδεῖς χιμαῖρας καὶ ἐψηλάφησεν ὅλας τὰς ἀπατηλὰς σκιὰς, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ τὸν Θεόν, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἠυδόκει ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς αὐτὸν καὶ κατέλθῃ μέχρι αὐτοῦ; Ὁ Θεὸς ἔλαβε τὴν πρόνοιαν ταύτην· ὁ Θεὸς κατήλθε μέχρι τοῦ ἀνθρώπου· ὁ Θεὸς ἔπραξε τοῦτο, καὶ κατήλλαξε τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν γῆν τότε ἀκριβῶς, ὅτε μετέωρος ὑψοῦτο κρεμᾶμενος ἐπὶ τοῦ ξύλου· τότε ὁ οὐρανὸς ἐκλινε πρὸς τὴν γῆν· καὶ τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς καὶ ἐνώσεώς των ἦτο τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Σταυρὸς διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ τελεσθείσης μεγάλης καὶ ἀκαταλήπτου θυσίας, τῆς θυσίας ἐκείνης, ἥτις ἔλυσε τὸ μέγα πρόβλημα, τὸ διαχωρίζον τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ ὁποία εὐγλωττότερον πάσης γῆνης καὶ οὐρανοῦ λαλιᾶς διαλαλεῖ εἰς τὸν τετραμερῆ κόσμον τὴν ἀλήθειαν τῆς πτώσεως καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν πρώτην ἀξίαν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἵνα ἡ ἀλήθεια αὕτη περιφανέστατα εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν διαλάμψῃ, εἶνε ἀνάγκη, χριστιανοί μου ἀδελφοί, τὸ ὄμμα ἡμῶν ἀπὸ τοῦ περιλάμπρου τούτου σημείου τῆς διὰ τοῦ Σταυροῦ θυσίας καὶ τοῦ ἰλασμοῦ νὰ ἐπεκταθῇ μακρότερον καὶ βαθύτερον ἐφ' ὅλου τοῦ πεδίου τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὴν σήμερον, ἀδελφοί μου, δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία μόνη θυσία τελουμένη ἐν ὅλῳ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ,

τούτέστιν ἡ μυστικὴ θυσία τοῦ Θεανθρώπου ἐφ' ὧν τῶν θυσιαστηρίων τῆς χριστιανωσύνης, ἡ μᾶλλον ἵνα ἐκφρασθῶμεν ἀκριβέστερον, ἡ συνέχεια τῆς πρὸ 20 αἰώνων ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τελεσθείσης ἀπείρου θυσίας. Ἀλλὰ πρότερον, πᾶσα θρησκεία καὶ πᾶν ἔθνος, πᾶσα φυλὴ καὶ πᾶς λαός, πᾶσα οἰκογένεια καὶ πᾶν ἄτομον εἶχε τὰς θυσίας του· πανταχοῦ καὶ πάντοτε βλέπομεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης κατεπονείτο καὶ κατεβασανίζετο ὑπὸ τινος καθολικῆς ἀνάγκης ἐξιλασμοῦ, καὶ ἐξιλασμοῦ δι' αἱματηρᾶς θυσίας· πανταχοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐβασάνισε θύματα πρὸ τῶν βωμῶν, πανταχοῦ ἐζήτησε νὰ ἐξιλεώσῃ διὰ θυσιῶν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ οὐρανοῦ· πάντοτε δὲ εἴτε ἐν μέσῳ τῶν πόλεων, εἴτε ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων δασῶν τὸ χυθὲν αἷμα ἐθεωρήθη ὡς ἔχον καθαρτικὴν καὶ διαλλακτικὴν δύναμιν τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανόν. Πρὸ πάντων τὸ ἀνθρώπινον αἷμα ἐνομίζετο ὡς τὸ ἱλαστικώτερον, καὶ πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κηλίδος μεγάλου τινὸς ἐγκλήματος καὶ ἀποτροπὴν τῆς θείας ἀγανάκτησεως ἀπαιτεῖτο συχνάκις ὁ θάνατος εὐγενεστέρου θύματος, καὶ οἱ βωμοὶ τῶν ἐθνικῶν ἐποτίζοντο πολλάκις ὑπὸ αἵματος ἀνθρώπινου. Πᾶσαι δὲ αἱ θρησκείαι ἐκ συμφώνου ἐπίστευον, ὅτι ἡ πλέον εὐάρεστος τῷ Θεῷ λατρεία, καὶ τὸ ἰσχυρότερον μέσον πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ οὐρανοῦ ἦτο ἡ χύσις αἵματος. Ἀλλὰ πῶς, ἀδελφοί μου, θὰ ἐρωτήσητε ἴσως, πῶς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος τοσοῦτον ἐμεθύσθη καὶ παρεζαλίσθη καὶ τόσον ἐσκοτοδινίασε καὶ παρεδέχθη μίαν τόσον ἀλλόκοτον καὶ φοβερὰν συνήθειαν, καὶ ἡγείρε βωμούς καὶ συνέστησε θυσίας, καὶ διέταξε τὴν χύσιν αἵματος, καὶ ἐβασάνισεν ἄθῳα θύματα πρὸ τῶν βωμῶν, καὶ ἐβύθισε τὰς χεῖράς του πολλάκις εἰς τὸ αἷμα τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων; Πόθεν ἡ δύνατο νὰ προέλθῃ ἡ καθολικὴ καὶ αἰμοχαρὴς αὕτη συνήθεια, καὶ πόθεν ἡ δύνατο νὰ πηγᾷσῃ ἔθιμον τόσον ἀλλόκοτον καὶ ἀπάνθρωπον καθ' ἑαυτό; ἀδελφοί μου, ἡ σήμερον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσφερομένη διὰ τὰς ἀμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἀνεξαρτήτως φυλῆς, λαοῦ, ἔθνους, οἰκογενείας, ἀτόμου θυσία ἐξηγεῖ καὶ ἀποκαλύπτει ὅλον τὸ ζοφερόν τοῦτο μυστήριον τῶν θυσιῶν, αἵτινες ἐν συμβόλοις προεικόνιζον τὴν μυστικὴν ταύτην καὶ μεγάλην τοῦ Γολγοθᾶ θυσίαν, δι' ἣν καὶ παρεσκεύαζον τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τῆς τελεσθείσης διέδραμον αἱ σκιαί, κατηργήθησαν οἱ

τύποι καὶ τὰ σύμβολα ἠφανίσθησαν. Καὶ ὅλον τοῦτο ἰδοὺ διατὶ καὶ πῶς γέγονε. Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀμαρτήσαν κατὰ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀποκατασταθῇ ἄλλως, εἰμὴ ἐξαγοράζον τὴν ἀμαρτίαν διὰ τοῦ ἱλασμοῦ· ὁ ἐνοχος ἔπρεπε διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἄφεσιν καὶ σωτηρίαν του· ἀλλ' ἡ ἀμαρτία ἦτο ἀπείρος, ἴση πρὸς τὴν προσβληθεῖσαν θεῖαν δικαιοσύνην· ἀπείρος ὅθεν ἀπαιτεῖτο νὰ εἶνε καὶ ὁ ἐξιλασμός· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ φύσει πεπερασμένος, καὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐτι μᾶλλον καταπεσών, ἦτο ἀδύνατον νὰ δώσῃ τὸ ἱκανὸν διὰ τοιοῦτον ἱλασμόν· καὶ ἦτο ἀνάγκη ἡ ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ θεός καὶ θυσιασθῇ, ἡ ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ προσενεχθῇ αὐτὸς ὡς θῦμα ἀπείρου, θῦμα μὲν καθὼς ἄνθρωπος, ἀπείρου δὲ καθὼς Θεός, ἵνα ἐξαλείψῃ τὴν τολμηθεῖσαν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων ἐν τῷ παραδείσῳ ἀμαρτίαν. Εἰς τὸ μέγα προπατορικὸν ἀμάρτημα ἔπρεπε ν' ἀνταποκριθῇ ἐπίσης μεγάλη καὶ ἰσοδύναμος θυσία. Τὸ βάραθρον, ὅπερ ἡ ἀμαρτία εἶχεν ὀρύξει μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου δὲν ἐπληροῦτο δι' οὐδενὸς ἄλλου ἱλασμοῦ, ὃν ἡ δύνατο νὰ προσφέρῃ ὁ ἐνοχος ἄνθρωπος· καὶ διὰ τοῦτο ὅσον καὶ ἂν τὰ ἀγνότερα καὶ ἁθώτερα τῶν θυμάτων ἐπεσωρεύοντο καθ' ἐκάστην ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν ἱερέων, πάντοτε τὸ αὐτὸ κενόν, ἡ αὐτὴ ἄβυσσος, τὸ αὐτὸ βάραθρον, ὁ αὐτὸς ἀποχωρισμὸς τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ἀναμαρτήτου Θεοῦ. Ἡ θεία δικαιοσύνη ὑβριζομένη μᾶλλον διὰ τῶν ἐπαισχύντων τούτων θυσιῶν ἢ ἱκανοποιουμένη καὶ ἐξιλεομένη ἐφαίνετο ἀποστρεφομένη ὅλον τοῦτο τὸ αἷμα, καθὼς χυνόμενον ἀδίκως καὶ δωρεὰν ὑπὸ τῆς τυφλῆς καὶ θηριώδους δεισιδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων. Μία μόνη θυσία, ἥς πᾶσαι αἱ ἄλλαι πανταχοῦ τῆς γῆς προσφερόμεναι δὲν ἦσαν ἄλλο εἰμὴ ἀπλᾶ σύμβολα καὶ τύπος, ἡ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου προσωρισμένη θυσία, αὕτη ἐμελλε νὰ λυτρώσῃ τὸ ταλαίπωρον γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ μέγα κενὸν καὶ τὸ κεχηνὸς βάραθρον, ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου, ἥς ἡ δύναμις τῆς ἀξιομισθίας ἐκαθάρισεν ὅλην τὴν ἀμαρτίαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, καὶ οὕτως τὸ αἷμα ἂν καὶ ἐχύθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Γολγοθᾶ, ὅμως ἐχύθη καὶ ἐβρεξε καὶ ἐπλυνεν ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ νῦν ὑψούμενοι ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ εὕρισκόμεθα εἰς τὴν μόνην ἀληθῆ θέσιν, εἰς τὴν παγκό-

σμιον οὕτως εἰπεῖν σκοπιάν, ἐξ ἧς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὅλον τοῦτο τὸ χάος καὶ τὴν ἄβυσσον, ἐν ᾗ εὐρίσκετο ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐξ ἧς διὰ θυσιῶν καὶ αἵματοχυσίας προσεπάθει νὰ ἐξέλθῃ καὶ δι' ὀλοκαυτωμάτων ἐπεξήτει νὰ εὕρῃ τὴν ἀνακούφισιν τῶν μαστιζόντων αὐτὸν δεινῶν. Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ Γολγοθᾶ θεωρούμενον πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει μισητὸν καὶ ἀποτρόπαιον ἐν τῇ παγκοσμῇ ταύτῃ συνηθείᾳ καὶ πράξει τοῦ ἱλασμοῦ διὰ θυσιῶν καὶ αἵματοχυσίας ἐξαγνίζεται καὶ καθαίρεται, ἐξηγεῖται καὶ λαμβάνει μάλιστα ὑψηλὴν καὶ βαθεῖαν ἔκφρασιν ἀληθείας, ἣτις συντρίβει καὶ τὰς πλέον ἀναισθήτους καὶ ἀπολελιθωμένας καρδίας. Ἐν τῷ Γολγοθᾶ ὁ Θεάνθρωπος προσφέρει ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τοῦ κόσμου, προσφέρει ἑαυτὸν θῦμα ἄπειρον καὶ πηγάζει ὡκεανὸν ἄπειρον ἀξιομισθίων· καὶ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν χύσιν τοῦ αἵματος τοῦ Θεανθρώπου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, δι' οὗ ἐξηγοράσθη τὸ πεπτωκὸς γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀποκατεστάθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀρχαίαν δόξαν, εὐθὺς ἀμέσως στεριεύουσιν οἱ χεῖμαρροι τῶν θυσιῶν, αἱ ἐκατόμβαι καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα καταπαύονται, τὰ θύματα τῶν ἐθνικῶν δὲν εὐρίσκουσι πλέον ἀγοραστάς, καὶ πληροῦνται οὕτως ἡ προφητεία ὅτι «ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ ἀρθήσεται πλέον ἀπὸ τῆς γῆς θυσία καὶ σπονδὴ καὶ ὀλοκάρπωσις». Τὸ χυθὲν αἷμα τοῦ Θεανθρώπου κλείει διὰ παντὸς τὴν ἀρχαίαν μεμολυσμένην πηγὴν, ἐξ ἧς ἀνεδίδετο ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου, πληροὶ ὅλον τὸ μέγα κενόν, ὅπερ ἤνοιξε μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἡ ἁμαρτία, καὶ συνενοῖ κατὰ τρόπον πλέον ἀδιάρρηκτον εἰς τὸ παντελὲς τὰ διεστῶτα ἄκρα τῆς ἀβύσσου. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο, ἵνα ἡ μεγάλη αὕτη θυσία ἔχῃ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἱλαστικὴν δύναμιν, ἔδει τὸ μέγα καὶ αἰώνιον θῦμα νὰ προσθέσῃ εἰς ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀγιότητα αὐτοῦ ὡς Θεοῦ, ὅλην τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν εὐτέλειαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, χάριν τοῦ ὁποίου πλην τῆς αὐτοθυσίας ἔδει νὰ ἐκτεθῇ καὶ εἰς τὴν πλέον εὐτελὴ καὶ πικρὰν χλεύην, καὶ τὸν μᾶλλον ὀδυνηρὸν περίγελων τοῦ λαοῦ, τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὃν ἦλθε νὰ σώσῃ, καὶ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐφάνη ἑστεμμένος μὲ στέφανον, ἀλλὰ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, περιβεβλημένος πορφύραν, ἀλλὰ πορφύραν ἀπὸ ράκη, φέρων σκῆπτρον, ἀλλὰ σκῆπτρον καλάμον, ἀνευφημούμενος ὡς βασιλεὺς, ἀλλ' ὡς βασιλεὺς κατὰπτυστος καὶ μαστι-

γούμενος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του· οὐδέποτε οὔτε ἡ γῆ οὔτε ὁ οὐρανὸς εἶδον μεγαλεῖον τόσον θεῶν, περιβεβλημενον τόσῃν εὐτέλειαν· ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς οὐδέποτε εἶδον τοσαύτην ἀθωότητα καὶ ἀγάπην δοκιμαζομένην διὰ τόσον σκληρᾶς θυσίας. Ἴνα ἡμεῖς σωθῶμεν, ἀδελφοί μου, ὥφειλεν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ νὰ κατέλθῃ μέχρι τοῦ βᾶθους τῆς ἡμετέρας σαπρίας, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς θείας μακαριότητος νὰ κλῖνῃ τὴν κεφαλὴν καὶ παραδώσῃ ἀντ' ἡμῶν αὐτὸς ἐπὶ σταυροῦ τὸ πνεῦμα· ὥφειλεν ἐκονσίως ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μάλιστα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον εἰπεῖν ὑπὸ τὰ κτυπήματα καὶ τὰ ραπίσματα καὶ τὰς μαστιγώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ὥφειλε ν' ἀποθάνῃ ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὅλος ὄνειδος, καὶ ὅλος ἀτιμία, ἵνα θριαμβεύσῃ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐξουθενισμῷ καὶ ἵνα ἄρξηται λατρευόμενος ὡς Θεός, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμήν ἐξέπνεεν ὡς κατὰδικος ἐπὶ τοῦ ξύλου. Ἴδου δὲ πῶς ἀναφέρουσι καὶ πῶς διηγοῦνται τοῦτο οἱ Εὐαγγελισταί, καὶ πῶς ἀναφέρουσιν οἱ Ἀπόστολοι, ὅτι ὑπέστη τὸ μαρτύριον τοῦ ἐξουθενισμοῦ καὶ τῆς εὐτελείας, τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ αἰσχους ἐκεῖνος ὅστις εἶνε ἡ ἄκρα καὶ τελεία ἀγιότης καὶ μεγαλωσύνη. Ὁ πατήρ του ὁ ἄνωθεν τὸν ἐγκατέλειπεν ἐν μέσῳ τῶν βασάνων του· καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἱ Ἀπόστολοι καὶ μαθηταί του ἔφυγον ἀπὸ πλησίον του, ὅτε εἶδον πλησιάζοντας τοὺς δημίους του. Ἀπὸ τοῦ Ἰούδα μέχρι τοῦ Πέτρου, ὃ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέχρι τοῦ πρωτοκορυφαίου ἀποστόλου, ἀπὸ τοῦ ἀστάτου καὶ ἀχρείου ὄχλου μέχρι τοῦ παλιμβούλου καὶ πονηροῦ ἡγεμόνος τοῦ Πιλάτου, ἀπὸ τοῦ κατωτάτου λευίτου καὶ ἱερέως μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ἀρχιερέως τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τοῦ Ἄννα ἢ τοῦ Καϊάφα, οἱ πάντες προσθέτουσιν ὀδύνην εἰς τὰς ὀδύνας του καὶ πόρους εἰς τὸν πόνον του· ὁ Ἰούδας προδίδει καὶ παραδίδει τὸν Ἰησοῦν διὰ τοῦ πλέον ἀπίστου καὶ ἐπαισχύντου τρόπου· καλύπτει ἐπιμελῶς τὴν κακουργίαν του, συνεστιᾶται ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, κρύπτει, ἵνα τελέσῃ τὸ ἐγκλημά του εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτός, καὶ διὰ φιλήματος ἐπιτίθῃ τὴν σφραγίδα τῆς προδοσίας εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὰς παρειὰς τοῦ ἀνευθύνου διδασκάλου του. Ὡ! τὸ προδοτικὸν τοῦτο φίλημα τοῦ Ἰούδα διαπερᾷ

πικρότερον τὴν καρδίαν τοῦ Ἰησοῦ παρ' ὅσον ἡ λόγχη τοῦ αἰμοχαροῦς στρατιώτου. Ὁ Πέτρος ὁ πιστότερος καὶ θερμουργότερος μαθητὴς του ἀκολουθεῖ μόνον μακρόθεν τὸν ἀπαγόμενον διδάσκαλόν του· τὸν ἀρνεῖται, ὅτε εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καϊάφα ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος· τὸν ἀρνεῖται τὸ δεύτερον, ὅτε ἡ πρώτη τυχούσα παιδίσκη τὸν ἐρωτᾷ ἂν εἴνε· καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Ναζωραίου· τὸν ἀρνεῖται τὸ τρίτον, ὅτε ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν παρεστῶτων, καὶ μάλιστα τότε ὁμνύει καὶ καταναθεματίζει ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον. Ὡ! Πέτρε! ποῦ λοιπὸν εἶνε αἱ μέγαντοι ὑποσχέσεις καὶ αἱ ὑπερήφανοι βεβαιώσεις σου, καθ' ἃς καὶ ν' ἀποθάνῃς ἵσο ἔτοιμος ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου σου! Φεῦ τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός! Ὁ ὄχλος ὁ ἄστατος καὶ μωρὸς ζητεῖ τὴν ἀθώωσιν ἐνὸς διαβοήτου κακούργου καὶ δολοφόνου, τοῦ Βαραββᾶ. ὅστις ἐνέπλησε φόνων τὴν Ἰουδαίαν καὶ διψῇ τὸν θάνατον τοῦ ἀναμαρτήτου καὶ ἀκάκου Ἰησοῦ, ἐκείνου ἀκριβῶς, ὃν μικρὸν πρότερον ἐν θριάμβῳ καὶ ἀλαλαγμῷ ὑπέδεχeto κρίζων τὸ ᾠσαννά, καὶ τὸν ὁποῖον ἐζητεῖ νὰ ἀρπάσῃ καὶ καταστήσῃ βασιλέα του. Ὅπόσον ἄσταστον πρᾶγμα καὶ εὐμετάβολον εἶνε ὁ λαὸς καὶ ὁ ὄχλος! καὶ ὁπόσον δυστυχεῖς ὅσοι στηρίζονται εἰς τὴν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ὄχλου. Καὶ ὁ Πιλάτος, ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς καταπλήσσεται καὶ ἐξ αὐτῆς ἐτι τῆς στάσεως καὶ σιωπῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ συγκινεῖται ἐκ τῆς γλυκύτητος τῶν λόγων του, ἐν ᾧ βλέπει τὴν ἀθώτητα αὐτοῦ καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι διὰ φθόνον οἱ Ἰουδαῖοι παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐν ᾧ τρέμων διὰ τὰ ὄνειρα τῆς συζύγου του θέλει νὰ σώσῃ τὸν Ἰησοῦν, ὅμως μὲ ἀσπλαγχνίαν καὶ ἀδικίαν πρωτοφανῇ τὸν θυσιάζει, διότι τάχα φοβεῖται μήπως δυσареστήσῃ τὸν ὄχλον καὶ διότι τρέμει μήπως χάσῃ τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν τοῦ Καίσαρος. Κατηραμένη ἀνθρωπαρέσκεια καὶ προσωποληψία! παράνομα κριτήρια τῆς γῆς, ἀδικοὶ καὶ ἄνομοι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν νύκτων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφ' οὗ δι' ἴδια τέλη ὁ κριτής, καὶ ὅπως μὴ χάσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος ὁ ἡγεμὼν σφαγιάζει τὰ δίκαια τῶν ἀνθρώπων, καὶ λυτρώνει τὸν κακούργον καὶ καταδικάζει τὸν ἀνεύθυνον καὶ ἀναμάρτητον εἰς θάνατον! Τέλος ἔρχονται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ ζητοῦσι νὰ

παγιδεύσωσιν αὐτὸν ἐν λόγῳ, ἀγωνίζονται νὰ ἐπινοήσωσι ψευδεῖς καὶ ἀνυπάρχουσας κατηγορίας, διαβλέπουσι βλασφημίας εἰς τοὺς λόγους του, οἷτινες περιέχουσι τὰς πλέον ὑψηλὰς προφητείας, καὶ κεντῶσι τὴν μαρίαν τοῦ ὄχλου καὶ διεγείρουσι τὴν θηριωδίαν τῶν στρατιωτῶν, οἷτινες τὸν γυμνοῦσι, τὸν μαστιγοῦσι, τὸν ραπίζουσι, τὸν ἐμπτύουσι καὶ τὸν ἐμπαίζουσι καὶ τέλος τὸν σταυροῦσι μετὰ δύο ληστῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐτι κεντῶσι τὴν πλευράν του καὶ τὸν ποτίζουν ὄξος καὶ χολήν. Ὡ κακούργιας Φαρισαϊκῆς, ὦ μαιφόνου γνώμης! Πλέον ἐξηγλήθη τέλεον ἡ ἄκαμptos ἀυστηρότης τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπαρκέστατα ἱκανοποιήθη ἡ ὑβρισθεῖσα θεία μεγαλειότης καὶ δικαιοσύνη! Ἀλλὰ τετέλεσται! Καὶ λοιπὸν ἃς παύσωσι πλέον τὰ κατὰ νόμον σφάγια, ἃς στερεύσωσιν αἱ πηγαὶ τοῦ χυνομένου αἵματος, ἃς μὴ βάπτωνται πλέον αἱ χεῖρες τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ αἷμα τῶν ὁμοίων του, ἃς σβεσθῶσιν αἱ ἄνομοι πυραὶ τῶν θυσιῶν, ἃς μὴ εὐρίσκωσι πλέον ἀγοραστὰς τὰ θύματα, καὶ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ ὁ σποδὸς τῆς δαμάλεως, ἃς ἀποβάλωσι διαπαντὸς τὴν καθαρτικὴν τῶν δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν, ὁ οὐρανὸς κατηλλάγη πρὸς τὴν γῆν, ἃς ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον ἡ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία τοῦ ἐσταυρωμένου καὶ ὁ σταυρὸς, τὸ ὄργανον τοῦτο τοῦ ὀνειδισμοῦ καὶ τῶν βασάνων, ἃς ἀποβῇ ὁ φαεινὸς καὶ ἄδυντος ἀστήρ τῆς θείας δόξης καὶ τὸ ὄργανον τῆς οὐρανίου παραμυθίας καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, καὶ ἃς βασιλεύσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν αἰῶνα. Χριστιανέ, ἐλθέ γονυπέτησον πρὸ τοῦ ἐσταυρωμένου εἰς τὸν Γολγοθᾶ· ἐδῶ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Θεανθρώπου θὰ λάβῃς τὸ βάπτισμα τῆς ἀθανασίας καὶ διὰ τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως· ἐδῶ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ θὰ ὑπογραφῇ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀπολυτρώσεως ἢ τῆς καταδίκης σου· καὶ ἂν ἐβυθίσθῃς εἰς τὰς πλάνας καὶ ἂν διέπραξας πάντα τὰ κακούργηματα, κάμφθῃσι σήμερον ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου, ἐξομολόγησαι τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ ἐγκλήματα σου, συσταυρώθῃσι τῷ σταυρωθέντι διὰ σέ, καὶ θ' ἀναγερεθῇς συγκεχωρημένος καὶ ἀναγεγεννημένος καὶ σεσωσμένος, καὶ θὰ συναναστῇς τῷ ἀναστάντι καὶ θὰ συνδοξασθῇς τῷ δοξασθέντι Θεῷ. Ἀμήν. **Γένοιτο!**

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
Περὶ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἐσταυρώθη ὁ
Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐκδίδεται τὸ πρῶτον νῦν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 35
χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐνταύ-
θα Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου
ὑπὸ
Χρ. Παπαϊωάννου.

Περὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου
ἡμῶν ὁ μὲν εὐαγγελιστὴς Μάρκος φησὶν ὅτι ἦν δὲ ὥ-
ρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν, ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἰω-
άννην εὐαγγελίῳ γέγραπται ὅτι ὥρα ἦν ὥσεϊ ἕκτη,
καὶ παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ, ὁ Πιλά-
τος δηλονότι, καὶ ὅτι τότε πρὸς λαβόντες αὐτόν
ἐσταύρωσαν ἐν Γολγοθᾷ. Ἀμεινον μὲν οὖν τῶν διδασ-
κάλων τῆς Ἐκκλησίας (ἐνιοὶ) θέλοντες συμβιβάζειν
τοὺς εὐαγγελιστάς, φασὶν ὅτι ἀληθῶς μὲν ἐσταυρώθη
τῇ ἕκτῃ κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ δὲ Μάρκος σταυρωθῆ-
ναι τῇ τρίτῃ φησὶν, ὅτι τότε ἡ περὶ τοῦ σταυροῦσθαι
αὐτόν δέδοται ψῆφος, καὶ τῇ ψήφῳ ἐσταυρωμένος ἦν
ἐκ τῆς τρίτης ὥρας, εἰ καὶ τῇ ἕκτῃ προσήλωται τῷ
σταυρῷ. Τοῦτο καὶ Αὐγουστίνος ἐν τῷ ἕκτῳ κεφα-
λαίῳ τοῦ περὶ Τριάδος τετάρτου βιβλίου φησὶν· ἐ-
σταυρώθη μὲν γὰρ φησι πρῶτον ταῖς τῶν Ἰουδαίων
φωναῖς ὥρα τρίτη, ἕκτης ἡμέρας οὔσης τοῦ σαββάτου,
εἴτα δ' ἐν σταυρῷ ἀνητήθη ὥρα ἕκτη. Οἱ δὲ φιλοπο-
νήσαντες περὶ τὴν συναγωγὴν τῶν ἐξηγησαμένων τοὺς
ιεροὺς εὐαγγελιστάς, τιθέντες τὴν εἰρημένην ἐξηγήσιν
ἐν τούτῳ τῷ μέρει τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου, ἐν
ᾧ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως λέγεται, καὶ τοὺς
ταύτην τὴν διήγησιν ἀποδεδωκότας σημειούμενοι,
καὶ τάδε προστιθέασιν αὐτῇ λέξει· ὁ Εὐσέβιος ὁ
Καίσαρειας, ὁ Παμφίλου προσαγορευόμενος, ἐν τοῖς
πρὸς Μαρίνον ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ θείου πάθους καὶ τῆς
ἀναστάσεως ζητήσεσι καὶ ἐπιλύσεσι καὶ τοῦτο προσέ-
θηκεν εἰς ἐξέτασιν, τὸ τὸν μὲν θεῖον εὐαγγελιστὴν
Μάρκον εἰπεῖν ὥραν εἶναι τρίτην, καθ' ἣν ἐσταυρώθη
Χριστός ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸν δὲ θεολογικώτατον Ἰωάν-
νην κατὰ τὴν ὥραν τὴν ἕκτην γράφει προκαθεσθῆναι
τὸν Πιλάτον ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν τῷ λιθοστρώτῳ κα-
λουμένῳ τύπῳ καὶ ἀνακρίνειν τὸν Ἰησοῦν· καὶ φησι
γραφικὸν εἶναι τοῦτο σφάλμα, προραθέν πρῶτα τῶν
ἐξ ἀρχῆς ἀναγραψαμένων τῶν εὐαγγελίων. Τοῦ μὲν γὰρ
γάμμα Γ στοιχείου τὴν τρίτην ὥραν σημαίνοντος,
τοῦ δὲ ἐπισήμου ς τὴν ἕκτην, καὶ πολλὴν ἐμφέρεϊαν
ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους τούτων τῶν χαρακτήρων, κατὰ
πλάνην τὸ γάμμα στοιχεῖον τὸ τῆς τρίτης ὥρας δη-
λωτικόν, κυρωθείσης τῆς ἐπιτεταμένης εἰς μῆκος
εὐθείας, εἰς τὴν τοῦ ἐπισήμου χωρῆσαι σημασίαν τοῦ
τῆς ἕκτης ὥρας δηλωτικοῦ. Τῶν γὰρ τριῶν εὐαγγελι-
στῶν, τοῦ τε Ματθαίου καὶ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ,
συμφώνως λεγόντων ὡς ἀπὸ τῆς ἕκτης ὥρας σκότος
ἐγένετο ἐπὶ τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, πρόδηλον ὡς
ὁ Κύριος (καὶ) Θεὸς Ἰησοῦς πρὸ τῆς ἕκτης ὥρας, πρὸ
τοῦ γενέσθαι τὸ σκότος, ἐσταύρωτο, δηλαδὴ κατὰ τὴν
τρίτην ὥραν, ὡς ὁ Μάρκος ἱστορήσει, καὶ τοῦ Ἰωάν-
νου τὸν ὁμοῖον τρόπον τρίτην εἶναι τὴν ὥραν ὑποση-
μεινομένου, τῶν δὲ ὑπογραψαμένων τὸ Γ μεταθέντων
εἰς τὸ ἐπίσημον ς. Οὕτω μὲν ἐπιλύει τὴν ἀπορίαν Μα-

ρίνου ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, καὶ πολλοὶ τῶν ὑστέρων
αὕτη μᾶλλον ἢ λύσει ἤρουν· φησὶ γὰρ ὡς τοῦτο μᾶλ-
λον εἰκός ἦν, ἐσταυρωθῆναι μὲν τὸν ἡμέτερον Δεσπό-
την ἀπὸ τρίτης ὥρας, ἀπὸ δὲ ἕκτης τὸ σκότος γενέ-
σθαι, ὅπερ ἦν ἱκανὸν ἐπιστρέφει τοῖς Ἰουδαίοις, οὗ
τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος μόνον, (ἀλλὰ) καὶ τῷ εὐ-
καίρως συμβῆναι· ὅτε γὰρ κόρον ἔλαβον τῶν παροινιῶν
καὶ τῶν σκωμμάτων, τότε τὸ σκότος ἐδείχθη, ἵνα
καὶ οὕτω τὴν ὁργὴν ἀφέντες κερδάνωσιν, εἰ καὶ μὴ
πάντες, ἐνταῦθα αὐτῶν, ἐκ τοῦ θαύματος. Καὶ ἡμεῖς
δὲ τὰ πάντων καλῶς ἐπισκεπτομένοις θεῖα συνάροι,
μετὰ γὰρ βεβαίως τῆς πίστεως, ἣν συνοῖδεν ἡμεῖς ὁ
Κύριος Ἰησοῦς, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος ταῦτα θαρ-
ροῦμεν ἐξετάζειν τε καὶ σκοπεῖν, τὸ τῇ τρίτῃ ὥρᾳ
γεγενῆσθαι τὴν σταύρωσιν λίαν ἀκριβὲς εἶναι δοκεῖ,
τοῖς ἄλλοις διηγήμασι τῶν εὐαγγελιστῶν περὶ τῶν
τότε γεγεννημένων πᾶν συνᾶν. Μετὰ γὰρ τὴν κρα-
τηθῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν ἐν νυκτί, ὅσα τε ἐν τῇ ἀπα-
γωγῇ αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐπὶ Καϊάφᾳ γέγοναν, μέχρι πρωῒας
(γεγονῆσαι· πρωῒας) δὲ γενομένης, ἔλασαν ἀπήγα-
γον καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Ἀπὸ πρωῒας οὖν ἄ-
χρι τρίτης ὥρας τὰ λοιπὰ πάντα ἐγένοντο, αἱ ἐρω-
τήσεις πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν τοῦ Πιλάτου, αἱ πρὸς
τοὺς Ἰουδαίους αὐ ἐρωτήσεις αἱ τε ἄλλαι καὶ αἱ περὶ
τοῦ κατὰ τὸν νόμον αὐτῶν ἀπολυθῆναι ὀφείλοντος, αἱ
τῶν Ἰουδαίων ἀποκρίσεις μετὰ πλείστης ἰνστάσεως,
καὶ ὅσα τῷ ὄχλῳ διελέχθη ὁ Πιλάτος καὶ ἐξησφα-
λίστατο αὐτὸν ἀθῶν εἶναι τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀδικίας,
καὶ αὐτὸς τοῦ ὄχλου μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν τοῦ σταυροῦ
ἄδειαν ἀσεβεῖς παροινίαι. Τῆς οὖν τρίτης ὥρας ἐν τοῖς
τοιούτοις τελευτήσας, ἐσταυρώθη· μέχρι δὲ τότε εἰ-
κός ἦν καὶ τὸν Πιλάτον ἐπὶ τοῦ βήματος καθῆσθαι,
ἵνα μετὰ τὸ (τὰ) ἄλλα πάντα γενέσθαι παραδοῖται τοῖς
Ἰουδαίοις καὶ παρὰ τὴν οἰκείαν γνώμην, ἵνα σταυρώσω-
σι· τῇ δὲ (ἕκτῃ) ὥρᾳ ἐπιμένειν αὐτὸν τῷ βήματι οὐδ'
ὅλως εὐλογον ἦν· ἥκει γὰρ εἰπόντα τοῖς Ἰουδαίοις
ἃ (ἔδει) καὶ δικμαρτυράμενον, ἐπεὶ περ οὐδαμῶς εἶχε
πειθεῖν, παραδοῦναι μὲν αὐτόν τῷ θελήματι τοῦ ὄχ-
λου καὶ τῇ βοῇ, αὐτὸν δὲ ἀναστάντα λοιπὸν ἀναχω-
ρεῖν οἰκαδὲ· κεφαλὴν τε γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων ἦν ἀπὸ
Ρώμης καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις, οὐ τοῖς Ἰουδαίοις, ἔθει, καὶ
ὁ τῆς τραπέζης ἤδη προῆγε καιρὸς, ἡμερῆς οὐ-
σης καὶ ψύχους. Οὐδ' ἂν εἶδει καθήμενον τοῖς ἀτοπή-
μασι τοῦ ὄχλου συνασφολεῖσθαι, οἷς αὐτὸς ἐδυσχέραινε
λινομένοις, ὡς εἰδείξεν, ἔμψρων τε ὦν καὶ τῷ μὲν
ματι τῆς συνοίκου πλέον συνεσταλμένος, οὐδ' εἶχε
ἄλλο τι πράττειν ὁ ὄχλος· τότε τῶν Ἰουδαίων μετὰ
Πιλάτου ἢ ὁ Πιλάτος μετ' αὐτοῦ, πλὴν τῆς κατὰ
Ἰησοῦ ἀποφάσεως, ἥς ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τελεσθείσης,
ὁ μὲν Πιλάτος εὐθὺς ἀνεχώρει, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι μετὰ
τοῦ λοιποῦ ὄχλου καὶ τῶν στρατιωτῶν παρῆσαν ἀπα-
γομένῳ τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸν τοῦ σταυροῦ τόπον καὶ
σταυρομένῳ, ὡς ἀναχωρήσαντος τοῦ Πιλάτου· οὐ γὰρ
ἂν διέστησαν αὐτοῦ πάντες, ἐπὶ τοῦ βήματος καθη-
μένου. Ἀπήγαγον δὲ εὐθὺς καὶ σπουδῇ λαβόντες τὴν
ψῆφον, ἐγγύθεν τε ὄντες τοῦ τῆς σταυρώσεως τόπου
καὶ ἄμα δεδιότες μή τις μεταβολὴς γενομένης ἐκ
τοῦ Πιλάτου μένωσι λοιπὸν ἀπρηκτοί. Σταυρωθέντος
τοίνυν κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τελειουμένην, ὅσος ἐδί-
δουν, διμερίζοντο τὰ ἱμάτια, ἐπέγραψον, τοὺς λη-
στάς συνεσταύρουν, ἐβλυσφῆμουν, ἐνέπαιζον, οὐδὲν ἄ-

σεθείας είδος παρέλιπον. Καί ταῦτα μέχρι τῆς ἑκτῆς ὥρας ἦν. Ἐν δὲ τῇ ἑκτῇ σκότος ἐγένετο, καὶ ὀλίγων τότε ὑπολειφθέντων τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων στρατιωτῶν, τὸ τῶν Ἰουδαίων ἄπην ὑπεχώρητε πλῆθος, τῷ σκότει καταπλαγέν. Καί διὰ τοῦτο παρέστησαν τότε τῷ σταυρῷ οἱ κατὰ σῆμα τοῦ Δεσπότη οἰκείοι· οὐ γὰρ ἐμελλον κωλύειν οἱ στρατιῶται τοὺς οἰκείους αὐτῷ παρίστασθαι, ὥσπερ πρότερον τὸν ὄχλον δεδιότες τῶν Ἰουδαίων πόρρωθεν ἔτταντο ἢ καὶ βουλομένους οὐκ ἠφίσταντο πλησιάζειν. Ἀπὸ τῆς ἑκτῆς τοίνυν ὥρας τὸ σκότος ἕως τῆς ἑνάτης ἐγένετο, καὶ περὶ τὴν ἑνάτην ὥραν ὁ Δεσπότης ἡμῶν ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Ὅτι δὲ τὸ σκότος ἐπιστάσης ἤδη μετὰ τὴν πέμπτην τῆς ἑκτῆς ὥρας ἐγένετο, οὐχ ὁ Μάρκος μόνος, ἀλλὰ καὶ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς λέγουσιν, ὥσπερ καὶ τῆς ἑνάτης μετὰ τὴν ὀγδόην ἐπιστάσης τὰ λοιπὰ σημεῖα ἐγένοντο, τοῦ Κυρίου ἀφίεντος τὸ πνεῦμα. Ἐδεῖ γὰρ τὸν Θεὸν ἄνωθεν καὶ Πατέρα ἰδίως μὲν τὰς ἐπὶ σταυροῦ ὁδύναι καὶ ἀτιμίας ἐπὶ πολλὰς φέροντι τῷ Υἱῷ, ἰδίως δ' αὖ θνήσκειν ἐθέλοντι, καὶ τὴν κτίσιν δεικνύναι συμπάσχουσιν, οὐκ εἰς ὀλεθρον τῶν τῆς ἀπιστίας καὶ πονηρίας ἐργαζῶν τότε, ἀλλ' ἐπὶ δόξῃ μὲν τῆς θείας οἰκονομίας, ὥρεται δὲ τῶν καλῶς προσέχειν μελλόντων, ὑπὲρ ὧν ταῦτα ὀκονομεῖτο, εὐλόγοις δὲ ποιναῖς μετὰ ταῦτα τῶν μηδὲ τοῖς σημεῖοις τούτοις εἰς αἴσθησιν ἔλθειν θελησόντων. Μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁ τῇ μὲν θεότῃ μετὰ τοῦ Πατρὸς τοσαύτην δεικνύς ἀνοχὴν ἐν τῷ πάσχειν τε καὶ θνήσκειν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐν τῷ προσλήματι, σημεῖοις δὲ μόνοις ἐκραίνων τὴν τῆς οἰκονομίας ἀλήθειαν. Ποῦ γὰρ εἶχον ἔτι λέγειν οἱ δειλικοὶ Χριστοκτόνοι θαυματουργεῖν ἐκ γοητείας αὐτόν, εἰ καὶ σταυρῷ προσηλωμένος καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐμπαίζόμενος, τὸν ἥλιον ἐσκότιζεν, ἐν πανσελήνῳ περαδύζως ἐμφορτίζόμενον ὑπὸ τῆς σελήνης, οὐ τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπενταχοῦ, οὐ γένοιτο ἂν μείζον αὐδὲν εἰς τεράστιον λόγου καὶ θαύματος, καὶ τεθηγκῶς αὐ διέσχίζε τὸν καὶ τὴν γῆν ἔσειε καὶ τὰ ἄλλα τότε ἐποίει σημεῖα; Τούτων τοίνυν οὕτω καλῶς τῇ ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας σταυρώσει ἀκολουθούντων, ὡς ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν ἱσθῆται, πῶς ἐμελλεν ἂν ὁ Ἰωάννης ἄλλως λέγειν καὶ τοῖς τριῖν διαφωνεῖν περὶ τοῦ τῆς σταυρώσεως χρόνου; Ἀλλὰ πλάνη περὶ τὴν γραφὴν γέγονε τῶν ἐκγραψαμένων τὴν ἀρχὴν τὸ εὐαγγέλιον, ὡς Εὐσέβιος φησιν, ἦν οἱ ἐξ ἐκείνου μεταγράψαντες ὑπερονέκ διαδοχῆς ἀνεπιστατήτως ἐπλάτυναν πανταχοῦ, μήτε τῇ διαφορᾷ προσέχοντες τῇ τοῦ γράμματος, μήτε τὴν ταύτης ἀξίαν ζητήσαντες. Οἱ δὲ ὑπερον καλῶς ἐπιστατήσαντες εὗρον οὐ τοῦ Ἰωάννου διαφορὰν πρὸς τοὺς ἄλλους τοῦτ' εἶναι, ἄδικτον γὰρ, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐκγραψαμένων ἀπροσεξίας τε καὶ πλάνης περὶ τὸ γράμμα συμβῆναι. Ματαποιῆσαι δὲ ὑπερον οὐκ ἔχρην, πολλῶν ἐνεκα, οὔτε ῥῆστον ἦν τὰ πνταχοῦ βιβλία μεταποιεῖν, ἀλλ' ἤρκει μένουσαν οὕτω τὴν γραφὴν οὐ κατὰ τὴν τῶν μεταγράψαντων πλάνην, ἀλλὰ κατὰ

τὴν τοῦ Ἰωάννου φανερωτὴν γνώμην ποιεῖν, ὡς ἀληθεῖς τε καὶ οἱ ἐκείνος εἶπε συμβαίνουσιν. Ὁμοίον δὲ τι συμβῆναι φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν ὁμιλίᾳ εἰς τὸν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἄγιον εὐαγγέλιον ἐξηγήσεων· εἰπὼν γὰρ διὰ τοῦτο ταῦτα, φησιν, ἐγένετο ἐν Βηθανίᾳ, ἐπάγει· ὅτι δὲ τῶν ἀντιγράφων ἀκριβέστερον ἔχει ἐν Βηθαβραῖ φησιν· ἢ γὰρ Βηθανία οὐχὶ πέραν τοῦ Ἰερδάνου, οὐδ' ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἦν, ἀλλ' ἐγγὺς πρὸς τῶν Ἱεροσολύμων. Τὸ συμβῆναι οὖν ἐπὶ τούτου διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ὁμοιότητα κατὰ τὰς ἀρχὰς συνέβη καὶ περὶ τοῦ προκειμένου νῦν εἰς ζήτησιν διὰ τὴν τοῦ ἐπισήμου πρὸς τὸ ἱστορικὸν ὁμοιότητα, ὡς Εὐσέβιος ἐξεῖρε πᾶν καλῶς καὶ ἄλλοι σὺν ἐκείνῳ, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τοῖς ἐπιβεβαιώσιν. Ἐμὲ δὲ περὶ τοῦ προκειμένου καὶ ὁ μακάριος Αὐγουστίνος παρμυθεῖται πᾶν καλῶς, ἂν αὐτοῦ τοῦ Αὐγουστίνου τῷ Εὐσέβιῳ μᾶλλον ἐνταῦθα προσκείμενον καὶ τοῖς ἐκείνῳ συνάδουσι τρόπον γάρ τινα καὶ αὐτὸ θύραν ἡμῖν ἀνοίγῃ τοῦ καλλίως συμφωνεῖν ἐπιζητεῖν ἢ καὶ πρὸ ἄλλων εὐρημένη προστίθεσθαι· ἐπειπερ ἐνδεχόμενον καὶ οὐκ ἀδύνατον οἶσται τὸ καὶ ἄλλον εὐρεθῆναι ἂν λόγον τῆς τῶν εὐαγγελιστῶν συμφωνίας, πρὸς ὃν αὐτὸς τίθῃσιν. Εἰπὼν γὰρ ἱσταμένῳ μὲν πρῶτον ταῖς τῶν Ἰουδαίων φωναῖς ὥρᾳ τρίτῃ, εἰτα δ' ἐν σταυρῷ ἀνηρτήθη ὥρᾳ ἑκτῇ, ἐπάγει μετὰ μικρὸν ἀπόθεν ποιεῖ τοιγαροῦν ἄρξει. Εἰ δὲ καὶ ἄλλος ἀποδοθῇναι δύναται λόγος μὴ ἐναντίον εἶναι τῷ τοῦ Ἰωάννου εὐαγγελίῳ τὸ τῇ τρίτῃ ὥρᾳ νοεῖσθαι τῷ ξύλῳ τὸν Σωτῆρα κρεμάμενον, οὐχ ὅλην τὴν ἡμέραν περιλήψει· ποιεῖται γὰρ ἐκεῖ τὴν ἐξέτασιν Αὐγουστίνος περὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν, ὧν συμπληρωθεῖσιν ἀνέστη ὁ Κύριος. Ὡς οὖν δυνατόν καὶ κατ' αὐτόν ὃν τὸ καὶ ἄλλον ἀποδοθῆναι λόγον τῆς τῶν εὐαγγελιστῶν συμφωνίας, εὐρηκτὶ τε ἑτερος καὶ βελτίων λόγος, καὶ ἡμεῖς εὐρημένῳ καλῶς ποιοῦντες τιθέμεθα, ὃ καὶ αὐτὸς ἔχει εὐρημένῳ. Ὅν μὲν γὰρ αὐτὸς σὺν ἄλλοις διδασκάλοις τίθῃσι λόγον, εἰ καὶ συμβιβάζει τοὺς τρεῖς εὐαγγελιστάς τῷ Ἰωάννῃ, βίαιος ὅμως δοκεῖ, μηδὲ συνάδων πᾶν τοῖς πράγμασι· τὸ δὲ ἐσφάλθαι τὸ γράμμα πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκγραψαμένων τὸ εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ἰωάννην, ὡς αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῖς ἄλλοις ὁμοίως τρίτην εἶναι τότε σημενόμενον τὴν τῆς σταυρώσεως ὥραν, τῇ τε τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ συνάδει πᾶν καλῶς καὶ τὴν διαφωνίαν παντάπασιν ἀναιρεῖ καὶ τὴν τοῦ συμβιβασμοῦ χρεῖαν ἐλαύνει. Καὶ ὁ μὲν τρόπος τῆς ἐν τῷ γράμματι συμβεβηκυίας πλάνης πᾶν πιθανός τε καὶ εὐλογος· τὸ δὲ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς μὴ τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ βοῇ καὶ τῇ ψῆφῳ περὶ τοῦ σταυροῦσθαι δεῖν τὴν ὥραν τῆς σταυρώσεως ὀρίζειν, οὐκ ἀκριβοῦντες, βίαιον ἦν, οὐδὲ πᾶν προσήκον. Τῷ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν δούλων παθόντι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ Θεῷ τῷ ἡμετέρῳ δημιουργῷ καὶ σωτῆρι δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ὁ ὑπεύθυνος Ι. Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ